

počiva na razvijenim i definisanim vizijama javnog neprijatelja, a u tom sklopu teorije o totalitarizmu imaju direktivnu ulogu: neprijatelji su svi pokreti u tradiciji boljševizma i nacizma, a instanci "unutrašnje sigurnosti" sistematski neguju službenu viziju neprijatelja države. Ko je u SR Nemačkoj obeležen kao politički ekstremist, isključen je iz javne rasprave i podvrgnut različitim sankcijama (Jaschke 1991, S. 109). Ova idejnopolitička klima, prožeta lokalnim isključivostima, posle 1990. raširila se po Evropi i u trijumfalističkom antisocijalizmu stvarala nove stereotipe koji su sprečavali razlikovanje "crvenog od mrkog totalitarizma". Opšta borbena liberalna potkultura prodirala je i u nauku o politici, a u etniziranoj klimi građanskog rata na Balkanu ispoljavala se u izopačenom militantnom suočavanju slepih šovinističkih "patriota" s jedne i "izdajnika" (mondijalista i mirovnjaka) s druge strane. Važnu podršku pomenutoj antitotalitarnoj doktrini i političkoj kulturi već dugo pružaju raznovrsne eklektičke teorije o totalitarizmu prisutne u misli o politici. U ovim teorijama polazi se od suštinske srodnosti ili istovetnosti radikalne levice i desnice i njihovog shvatanja demokratije što se osmišljava različito obrazloženim dugim istorijskim procesima (od Rusoa i Francuske revolucije, preko boljševizma do Hitlera ili samo od Marksa pa do Gulaga i Aušvica). Kritički prigovori pokazali su neistoričnost i formalizam pomenutih gledišta, koja manje ili više isključivo apsolutizuju liberalnu elitističku višepartijsku demokratiju (u čijoj je osnovi ekonomska moć različitih struja kapitala), naime ne razlikuju egalitarnu neposrednodemokratsku levičarsku viziju demokratije (ravnopravno učešće u obavljanju zajedničkih poslova) od plebiscitarne, narodnjačke "demokratije" koja počiva na homogenosti, tj. na etničkoj i krvnoj istovrsnosti sunarodnika i vođe. U više navrata pokazana je razlika između etničkog shvatanja nacije kao zajednice po poreklu (svojstvenog desnici) i političkog shvatanja nacije kao građana (svojstvenog levici). Formalno i neistorično poistovećivanje levice i desnice ne uočava ključne razlike između prosvetiteljskih i antiprosvetiteljskih potencijala ovih kategorija. Levičarska vizija neposredne direktne demokratije ne mora da znači podudaranje vladajućih i podvlašćenih (kao što je krvna istorodnost sunarodnika kod fašističke homogenizacije), već racionalno saučestvovanje (Grebing). Levica posmatra rat kao besmisao koja se protivi humanizmu. Za nju su sinonimi rata osvajanje, pođarmljivanje i nadmoć. Za ekstremnu desnicu rat je uzvišena vrednost, kolektivna snaga nacije, mistični socijaldarvinizam i istinski ispunjeni život. Kod levice revolucija je socijalna, a kod desnice prostorna. U ideološkom pogledu komunistički pokret nije nikada u istoriji raspolagao monopolom na marksizam već je vladao pluralizam marksizama (Terray 1997). Hitler je imao ciničan i pragmatičan odnos prema ideološkom učenju izuzev prema nekoliko trajnih opsesija: antikomunizam, antisemitizam i opsednutost ratom. U odnosu prema socijalnom pitanju bio je oportunist, jer nacistička ideologija nije imala filozofsku osnovu niti političku teoriju. Marksizam i boljševizam bili su teorijski znatno sadržajniji.

Nije bilo teško uočiti da su teorije o totalitarizmu odmah posle 1945. imale aktivnu političku ulogu u rasterećenju, samoopravdanju i rehabilitovanju buržoaske demokratije od fašističkog iskustva. Trebalo je istovremeno osloboditi se fašističke prošlosti i odbraniti od socijalizma koji je 1945. bio na vrhuncu međunarodnog ugleda. Na postojano grubo i neistorično izjednačavanje levice i desnice u udžbenicima i nastavi nisu uticale rasprave o naučnoj vrednosti teorija o totalitarizmu jer je učvršćenje "antitotalitarnog" pogleda na svet imalo složenu ustavno-bezbednosnu ulogu: (1) učvršćenje građanske demokratije kao jedine alternative nacizmu i boljševizmu i njeno izuzimanje iz kritike; (2) izdvajanje nekonformističkog mišljenja time što će se etiketirati kao totalitarno i ekstremističko; (3)